

Vangin dilemmana tunnettu asetelma on kiehtonut monia tieteenaloja – varsinkin sen jälkeen, kun tietokoneet ovat mahdollistaneet asetelmalla ”pelaamisen”. Tietokonesimulaatioissa erilaiset strategiat on laitettu pelaamaan vastakkain – usean ”sukupolven” sarjoissa. Vangin dilemmassa kyse on luottamuksesta ja hyödystä: kannattaako olla yhteistyössä vai vetää välistä aina kun se on mahdollista. *Matt Ridley* (kirjassa *Jalouden alkuperä*, Art House 1999) käy läpi tehtyjä tutkimuksia ja pelkistää kokeilujen perustuloksen: kiltit ja yksinkertaiset strategiat menestyvät pitkän päälle parhaiten. Kiltti strategia ei kuitenkaan tarkoita käännä toinenkin poski -periaatetta, vaan sen perusmallin nimi on siirto siirrosta (tit-for-tat). Tämä strategia ”aloittaa pelin aina yhteistyöllä ja sen jälkeen yksinkertaisesti toistaa sen, mitä vastapuoli tekee omalla vuorollaan”.

Jos vastapuoli pettää, siirto siirrosta reagoi heti, mutta jos vastapuoli sen jälkeen palaa yhteistyöhön, siirto siirrosta palaa myös. Siis iskuun reagoiva, mutta välittömästi anteeksiantava strategia, jos vastapuoli vastareaktion ansiosta palaa kaidalle tielle.

Näiden simulaatioiden tuloksissa saattaa piillä toimivan sosiaalisen moraalin siemen – ratkaisu dilemmaan, jonka World Trade Centerin terrori-isku on kipeänä nostanut esiin. Selkäydin on tarjonnut vasta-reaktioksi kahta ääripäätä: joko puhdasta kosta (silmä silmästä) tai pahaan vastaamista pelkästään hyvällä (käännä toinenkin poski).

Siirto siirrosta -strategia näyttäisi tarjoavan kolmannen tien: näin törkeään temppuun kuin WTC on pakko reagoida (puhdas pehmo linja vain ruokii petä aina -strategiaa) – mutta ei koston mielessä, vaan jotta vastapuoli pakotettaisiin luopumaan strategiastaan. Siksi on reagoitava niin, että se tasoittaa tietä

AJATUSTEN TONAVA

vastapuolen kunnialliselle paluulle yhteistyöhön, eikä niin, että se talaisi vastapuolen suohon ja nöyryyttäisi sitä entisestään (koston kierteen logiikka).

Tämän strategian nimeksi saattaisi sopia *hammas silmästä*. Lupaavaa on, että USA:n johtama liittokunta tuntuisi valinneen jotain tämän suuntaista: rajatun sotilaallisen iskun, jonka tarkoitus on eliminoida terroristien al Qaida, mutta nostaa jaloilleen Afganistan. WTC saattaa parhaimmillaan tapauksessa olla suuri paradoksi: järkyttävä opetus, joka pakottaa ennen niin pöyhkeän USA:n kuin radikaalit arabimaatkin järkevään yhteistyöhön – maailman eriarvoisuuden lieventämiseksi ja erilaisten kriisipesäkkeiden rakenteelliseksi rauhoittamiseksi.

Oikeusministeriön työryhmä on ehdottanut nykyisen elinikäisen velkavankeuden katkaisemista ja (käytännössä pankki)velkojen vanhentumisen takarajaksi 15 vuotta. *Mies-sakit ry.* on antanut mietinnöstä ministeriölle lausunnon, jossa se pitää 15 vuoden takarajaa epäinhimillisen pitkänä ja ehdottaa maksimissaan 6 vuoden vanhentumisaikaa. Käytännössä kykenemättömyys velkojen hoitoon johtaa moniin sanktioihin, jotka ovat lähinnä rangaistuksia: oikeuksien menetyksiin ja elämiseen

toimeentulominimissä. Siksi kuu- den vuoden tuomio on Miessakit ry:n mielestä täysin riittävä.

Ehdotus ei ole ollenkaan niin radikaali kuin aluksi tuntuu; valtion verovelat vanhenevat jo nyt viidessä vuodessa. Mutta me elämmekin sivistysvaltiossa, puhdas raha elää vielä puhtaan koston maailmassa.

Paavo Haavikko on kirjoittanut al- listyttävän kirjan (Tarja Halosen ta- rina, Art House 2001). Sen Tarja Ha- loseesta piirtämästä kuvasta voidaan olla ja on oltukin monta mieltä.

Kirjan ydinkohde on kuitenkin Suomen uusi perustuslaki. Lähes to- tuudeksi on vakiintunut sellainen tulkinta, että se riisui rajusti presi- dentin vanhoja valtaoikeuksia ja siirsi niitä pääministerille. Haavikon tulkinta on päinvastainen: uusi laki itsenäisti presidentin aseman suhteessa eduskuntaan, ja saman tien edustuksellinen demokratia kaksi- naistui. Vanha kiteytys on nyt muunnettavissa muotoon: valtio- valta Suomessa kuuluu kansalle, jo- ta edustavat 1) presidentti sekä 2) valtiopäiville kokoontunut edus- kunta – ja molemmat valitaan suora- lla kansanvaalilla. Uusi laki sitoo pääministerin ja hallituksen valin- nan entistä tiukemmin eduskuntaan – ja hallituksen ja eduskunnan en- tistä tiukemmin EU:hun. Vastaa- vasti koko ulkopolitiikka – Suomen periaatteellinen suhde EU:hun ja ennen kaikkea Venäjään – jää entis- tä selvemmin presidentin käsiin. Haavikko kiteyttää:

”Presidentti säilytti itsenäisen päätösvaltansa niin, että hänestä tuli nyt ainoa instituutio, joka pitää Suomen täysivaltaisena tasavaltana. Presidentille kuuluu kaikki se, mikä viittaa pitkälle tulevaisuuteen. Hän on suomalaisen yhteiskunnan ta- kaaja, valtiodun tulkitsija ja to-

teuttaja sekä ulkopolitiikan johtaja, armeijan ylipäällikkö sekä kaikkien merkittävien, korkeiden virkamiesten nimittäjä.”

Viisi päivää Haavikon kirjan julkituksen jälkeen sen teilasi *Jukka Tarkka* (HS 9.10.) – nimenomaan Haavikon perustuslain tulkinnan perusteella:

”Haavikon mukaan uusi perustuslaki vahvistaa presidentin valtaa ja heikentää pääministerin asemaa, toisin kuin sen pykälissä lukee, toisin kuin lainsäätäjätarkoituksellaan osoitti ja toisin kuin kaikki näitä ilmiöitä tulkitsevat.”

Haavikon mielestä Halonen on juristina ymmärtänyt, mitä perustuslain ydinkohta sanojen rakennelmana tarkoittaa:

”Perustuslakihan sanoo nimenomaan, että ’ulkopolitiikkaa johtaa tasavallan presidentti yhteistoiminnassa hallituksen kanssa’ eikä ’ulkopolitiikkaa johtaa hallitus yhteistoiminnassa presidentin kanssa.’”

Siis päättääkö ulkopolitiikasta viime kädessä presidentti vai hallitus, jos ne joskus joutuvat napit vastakkain? Ihan näin Suomen kansalaisena olisi kiva tietää.

Helsingin kauppakorkeakoulun markkinoinnin professorin *Liisa Uusitalon* mukaan (HS 12.10.) ”naisten ei tarvitse noudattaa vain jotain tiettyä mallia menestyäkseen työelämässä. He voivat toimia monilla erilaisilla, itselleen luonteenomaisilla tavoilla”.

Uusitalo erottaa useita modernin naisen toimintatyyliä ja niistä kolme päätyyppiä: *hoivaaja*, *louhi* ja *hyvä jätkä*. Hoivaaja pyrkii oikei-

denmukaisuuteen ja ottaa tasa-arvoisesti huomioon eri osapuolten näkökannat. Esimerkeiksi Uusitalo nostaa mm. Sinikka Mönkäreen, Kirsti Rissasen ja Vappu Taipaleen.

Louhi taas on miesten rinnalle kohoava hallitsija, jolla on yhteys tiedostamattomaan, ja voimia, jotka tekevät hänestä pelottavan. Samalla louhi on taitava, realistinen johtajatyyppejä ja strategi, jolla on myös sosiaalista älyä ja silmää, kuten Tarja Halosella, Riitta Uosukaisella ja Sinikka Salolla.

Hyvä jätkä puolestaan on älyllinen, asiakeskeinen ja hiukan kylmä, jonka ympärille syntyy asioihin keskittymistä helpottava sukupuolineutraali ilmapiiri. Tyypillisiä hyviä jätkeä ovat Uusitalon mielestä Siviili Anne Siimes, Anneli Jäätteenmäki ja Heidi Hautala.

Uusitalon tyypittely on vallan osuvaa, kunnes jutusta löytyy tällainen kohta: ”Naiset omaksuvat helpommin sekä maskuliinisia että feminiinisiä toimintatapoja, kun taas miehet pidättäytyvät vain maskuliniiniseen.” Kauppakorkeakoulun professorin ei ehkä kannattaisi yleistää kokemuksiaan omasta työpaikastaan näin laajalle. Hiukankin laveamman miesmaailman tuntemuksen omaava huomioitsija voisi helposti todeta toimintatyylien varioivan miesten keskuudessa vähintään yhtä paljon kuin naisten.

Itse asiassa voisi väittää niinkin, että toimintatyyli ovat modernissa maailmassa yhdentyneet sillä tavalla, että samat Uusitalon perustyyppit soveltuvat kuvaamaan yhtä lailla niin miehiä kuin naisia. Mieshoivaajaesimerkkejä voisivat olla Claes Anderson, Ben Furman ja Ilkka Taipale, loushia Kalle Holmberg, Paavo Lipponen ja Martin Saarikangas ja hy-

viä jätkeä Olli-Pekka Heinonen, Osmo Soininvaara ja Erkki Tuomioja.

Hienossa artikkelissaan Masennus arjen raskaana hahmona (YP 4/01) *Jukka Tontti* siteeraa Henrik Wileniusta:

”Melankolia on suotu meille ihmisille helpottamaan syällisyyden painamaa taivallustamme. Se tarjoaa meille levähdyspaikan, jotta jaksaisimme taas jatkaa matkaa. Se tekee kärsimyksistämme siedettävän. Melankoliassa selitys lakkaa ja syntyy yhteys omaan suruun.”

Melankolia on siis eri asia kuin suru. Sureminen on olemista surun vallassa: suru täyttää mielen. Melankoliassa ”syntyy yhteys omaan suruun” mutta vain yhteys: tietoinen mieli kykenee työstämään, käsittelemään, elämään surua pois. Olkaamme siis ylpeitä kaikista niistä keinoista, joilla Suomi on kyennyt viritämään ja tuottamaan melankoliaa mieleemme virkistykseksi: suosikkitaloista ja -runoista – jopa tavasta harjoittaa uskontoa. Paatuneinkin ateisti juhlii uskollisesti pääsiäiset ja joulut, eikä voi välttyä niistä ympäröivältä hartaalta melankolialta. Joulun on oikeastaan vielä melankolisempi kuin pääsiäinen: me tiedämme, miksi Jeesus syntyy ja mihin elämänsä päättyy.

Kaikkein suurin suomalaisen melankolian voimavara on kuitenkin *harmaa arki*, kuten eräs Radio Suomen toimittaja todisti ohimennen kuullussa nerokkaassa pakinassaan. Jos tuo pakina on olemassa kirjoitettuna, yritämme metsästä sen seuraavan YP:n Tonavaan.